

**ARUANNE LÕIMUMISVALDKONNA
ARENGUKAVA „LÕIMUV EESTI 2020“
TÄITMISE KOHTA 2017. AASTAL**

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
Valdkonna trendid	4
1. ÜLEVAADE ARENGUKAVA JA SELLE RAKENDUSPLAANI TÄITMISEST ALAEESMÄRKIDE KAUPA 2017. AASTAL	9
1.1 Alaeesmärk 1. Lõimumist toetavad hoiakud ja väärtused on Eesti ühiskonnas kinnistunud	9
1.2 Alaeesmärk 2. Vähelõimunud välispäritolu taustaga püsielanike osalemine ühiskonnas on kasvanud Eesti kodakondsuse omandamise ning uute ühiskondlike teadmiste kaudu	14
1.3 Alaeesmärk 3. Uussisserändajad on Eesti ühiskonnas kohanenud	18
2. TEISTE ARENGUKAVADE KAUDU ELLUVIIDUD LÕIMUMISEESMÄRGID.....	20
2.1 Eesmärk 4. Eesti keelest erineva emakeelega õpilastel on konkurentsivõimelised teadmised ja oskused eestikeelses keskkonnas toimetulekuks	20
2.2 Eesmärk 5. Eesti keelest erineva emakeelega noorte aktiivne osalemine noorsootöös ja tihedate kontaktide loomine eestikeelsete eakaaslastega	24
2.3 Eesmärk 6. Eesti keelest erineva emakeelega elanikele on tagatud võimalused täiendada oma teadmisi ja oskusi konkurentsivõimeliseks osalemiseks tööturul.	25
3. ARENGUKAVA JUHTIMINE, ELLUVIIMINE JA SEIRE	28
4. ARENGUKAVA ELLUVIIMISE MAKSUMUS 2017. AASTAL	28
5. ÜLEVAADE OLULISEMATEST ARENGUKAVA TEGEVUSTEST 2018. AASTAL..	30

LISA 1. ARENGUKAVA RAKENDUSPLAANI TÄITMINE 2017. AASTAL

SISSEJUHATUS

„Lõimuv Eesti 2020“ (edaspidi Lõimumiskava) on valdkondlik arengukava, mis sätestab Eesti lõimumispoliitika alused ja eesmärgid, nende saavutamiseks vajalikud meetmed ja tegevused. 29. detsembril 2014 kinnitas Vabariigi Valitsus korraldusega nr 582 Lõimumiskava ja selle rakendusplaani aastateks 2014–2017. Arengukava täiendatakse igal aastal rulluval põhimõttel. Vastavalt Lõimumiskavas sätestatule esitab kultuuriminister Vabariigi Valitsusele üks kord aastas Lõimumiskava täitmise aruande arengukavas ja rakendusplaanis esitatud eesmärkide saavutamise ning meetmete tulemuslikkuse kohta.

Lõimumiskava üldeesmärk on sotsiaalselt sidus Eesti ühiskond, kus erineva keele- ja kultuuritaustaga inimesed osalevad aktiivselt ühiskonnaelus ning jagavad demokraatlikke väärtusi. Üldeesmärgi saavutamiseks on arengukavas seatud kolm alaeesmärki: lõimumist toetavad hoiakud ja väärtused on Eesti ühiskonnas kinnistunud (alaeesmärk 1), vähelõimunud välispäritolu taustaga püsielanike osalemine ühiskonnas on kasvanud Eesti kodakondsuse omandamise ning uute ühiskondlike teadmiste kaudu (alaeesmärk 2), uussisserändajad on Eesti ühiskonnas kohanenud (alaeesmärk 3)¹. Lisaks viiakse lõimumiseesmäärke ellu teiste arengukavade, sh „Eesti elukestva õppe strateegia 2020“, „Eesti keele arengukava 2011–2017“, „Noortevaldkonna arengukava 2014–2020“, „Heaolu arengukava 2016–2030“ ning konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ kaudu. Nimetatud arengukavade raames viiakse ellu kolme Lõimumiskava eesmärki: eesti keelest erineva emakeelega õpilastel on konkurentsivõimelised teadmised ja oskused eestikeelses keskkonnas toimetulekuks (eesmärk 4), eesti keelest erineva emakeelega noored osalevad aktiivselt noorsootöös ja neil on tihedad kontaktid eestikeelsete eakaaslastega (eesmärk 5) ja eesti keelest erineva emakeelega tööealistele elanikele on tagatud võimalused täiendada oma teadmisi ja oskusi konkurentsivõimeliseks osalemiseks tööturul (eesmärk 6).

Arengukava kolme alaeesmärgi saavutamist toetavad kaheksa meetet ja teiste arengukavade raames elluviidavat kolme eesmärki viis meetet. Nende saavutustaset kajastavad 15 arengukavas ja 25 detailses rakendusplaanis 2017–2020 seatud meetmeindikaatorit.

Rakendusplaani täitmise aruande eelarvelised vahendid olid planeeritud 2017. aasta riigieelarves ja riigieelarve strateegias 2017–2020.

¹ Lõimumiskava uussisserändajatele, k.a rahvusvahelise kaitse saajatele suunatud tegevused on kõige enam seotud siseturvalisuse arengukava 2015–2020 programmiga „Tasakaalustatud kodakondsus- ja rändepoliitika“, mille kohaselt lõimumispoliitika arvestab kodakondsus- ja rändepoliitika valdkondades toimuvaid arenguid ning tagab sihtgrupile paindlikke meetmeid ja lahendusi.

Vabariigi Valitsus kinnitas 6.07.2017. aastal arengukava “Lõimuv Eesti 2020” rakendusplaani 2017-2020. Rakendusplaani aruande koostas Kultuuriministeerium Haridus- ja Teadusministeeriumi, Justiitsministeeriumi, Rahandusministeeriumi, Siseministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, SA Innove ja Integratsiooni Sihtasutus (edaspidi INSA) esitatud andmete põhjal. Aruande lisa 1 annab ülevaate 2017. aastal kasutatud ja planeeritud eelarvelistest vahenditest rakendatud meetmete kaupa. Vastavalt riigi strateegiliste planeerimise põhimõtetele kajastatakse rakendusplaanis ainult lõimumiskava kolme alaeesmärgi elluviimiseks planeeritud rahalisi vahendeid. Teiste arengukavade raames elluviidud arengukava eesmärkide elluviimist toetavad tegevused on rakendusplaanis märgitud „0*“ga. Rakendusplaani tegevused, mida 2017. aastal ellu ei viidud, on märgitud „0“ga.

Aruanne saadeti tutvumiseks ja kooskõlastamiseks Haridus- ja Teadusministeeriumile, Justiitsministeeriumile, Rahandusministeeriumile, Siseministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile ja Välisministeeriumile ning Riigikantseleile, samuti arengukava juhtkomitee ja juhtrühma liikmetele.

Aruande koostaja on kultuurilise mitmekesisuse osakonna nõunik Artjom Tepljuk (tel 628 2666, e-posti aadress artjom.tepljuk@kul.ee).

Valdkonna trendid

2017. aasta Eesti ühiskonna integratsiooni monitooringu (edaspidi EIM) tulemustest lähtudes on ühiskonna sidusus olulistes võtmevaldkondades (eesti keele oskus ja osatähtsus, riigiidentiteet, kodakondsus jt) suurenenud. Samas on Ida-Virumaa lõimumisnäitajad võrreldes teiste piirkondadega jätkuvalt kõige nõrgemad (vähene eesti keele oskus, vähem kontakte eestlastega, väiksem osalus Eesti kultuurielus jne), väheneb Eesti kodakondsuse taotlejate arv, venekeelsete elanike meediaallikate pingereas domineerivad Venemaa telekanalid. Endiselt on vaja tegeleda eesti keelest erineva emakeelega kutseõppurite riigikeeleõppe kvaliteedi tagamisega. Eesti keele oskus põhikooli lõpus ei ole kõigil õpilastel praegu piisav õpingute edukaks jätkamiseks keskhariduse tasemel. Samuti on vaja tegelda lõhede vähendamisega tööturul.

Võrreldes 2015. aasta monitooringuga on nõrga riigiidentiteediga eestivenelaste ja eestlaste osakaal 3–4 protsendipunkti võrra vähenenud ja on eestlaste ning teiste rahvuste esindajate puhul 20% juures. Tugeva ja keskmise riigiidentiteediga isikute osakaalu indeks teistest rahvustest isikute hulgast oli 2017. aastal vastavalt 39% ja 47%. Usaldus riigiinstitutsioonide vastu on teisest rahvusest inimestel jätkuvalt madalam kui eestlastel, suurim lõhe jookseb usalduses kaitseväge, presidendi ja politsei vastu.

2017. aastal sai tähtajalise elamisloa või -õiguse 9629 inimest, neist 5336 olid kolmandate riikide kodanikud.² 2017. aastal avalikustatud EIM ja Inimarengu aruanne näitavad, et suurenev sisseränne esitab poliitikakujundajatele uusi väljakutseid.

Suur osa uussisserändajatest on Eesti eluga hästi kohanenud, kuid keeleõpe, kohanemistugi ja kontaktide loomine eestlastega on valdkonnad, mis vajavad jätkuvalt suurt tähelepanu. EIM 2017 kinnitab, et igapäevased aktiivsed kontaktid eestlastega kipuvad uussisserändajatel olema peamiselt töö- ja koolikeskkonnas. Väljaspool seda on suhtlust eestlastega märkimisväärselt vähe. Aktiivne suhtlus eestlastega puudub kokku 51% uussisserändajatel.³ Samal ajal enda üldise kohanemise Eestis hindab keskmisest paremaks 81% vastanutest ja ligikaudu pooled kõikidest Eestisse saabunud uussisserändajatest soovib end Eestiga pikemaks ajaks (rohkemaks kui viieks aastaks) siduda.⁴ Seetõttu tuleb rohkem panustada koostöö tegevustele uussisserändajate ja eestlaste vahel.

Eestis elavaid rahvusrühmi tugevalt eristavaks trendiks on endiselt hinnangud erinevate infoallikate olulisusele ja usaldusväärsusele. Eestlased on väga selgelt orienteeritud eestikeelsele meediale ning olulisimateks meediakanaliteks peavad nad ERRi (84%), samuti teisi eestikeelseid tele- (74%) ja raadiokanaleid. Venekeelsete elanike meediaallikate pingereas domineerivad Venemaa telekanalid (71%), PBK (70%) ja ERRi venekeelne „Aktuaalne kaamera“ (62%).⁵

EIM 2017 tõi välja selge seose eesti keele oskuse ja eestikeelse meedia jälgimise vahel. Eesti keelt paremini valdajate ja Eesti kodanike jaoks on eestikeelne meedia märgatavalt olulisem. Venemaa meedia jälgimist mõjutavad need tegurid vähem, ent Eesti kodanike ja eesti keele valdajate hulgas on Venemaa meedia olulisus mõnevõrra väiksem kui määratlemata kodakondsuse, Venemaa kodakondsuse ja eesti keelt halvasti valdajate hulgas.

Muust rahvusest isikute enesehinnanguline eesti keele oskus on viimastel aastatel paranenud. Kui 2008. aastal ei osanud eesti keelt üldse 19% muust rahvusest isikutest, siis 2017. aastaks vähenes nende osakaal sisuliselt poole võrra – 10%ni. Passiivse keeleoskusega isikute osakaal on jäänud viimase kümne aasta jooksul sisuliselt samaks. Aktiivse keeleoskusega isikute osakaal on samas 2008. aastaga võrreldes kasvanud 9 protsendi võrra.

Kuigi üldiselt ei pruugi keeleoskus ja kodakondsus olla üheselt seotud, näitavad uuringud, et just sõltuvalt kodakondsusest on teisest rahvusest inimeste keeleoskuse tase väga erinev: näiteks on Eesti kodakondsusega teisest rahvusest inimeste keeleoskus muu kodakondsusega

² Statistikas on maha arvatud isikud, kes said tähtajalise elamisloa püsivalt Eestisse elama asumiseks, kuna valdav enamus neist ei ole uussisserändajad. Allikas: Rahvastikuregister ja Politsei- ja Piirivalveamet.

³ Uuring viidi läbi 2017. aasta kevadel ning küsitlusankeedi täitis lõpuni 2850 vastajat, kellest valdav enamus olid Eestisse ajavahemikus 2012-2016 saabunud välismaalased.

⁴ *Ibid.*

⁵ *Ibid.*

elanikega võrreldes tunduvalt parem, samas kui määratlemata ning Venemaa kodakondsusega muust rahvusest inimeste hulgas on aktiivselt eesti keele kasutajaid oluliselt vähem.

EIM 2017 andmetest selgub, et määratlemata kodakondsusega vastanutest soovib enamik (55%) Eesti kodakondsust, ligikaudu iga viies (18%) on rahul oma praeguse staatusega ning 8% soovib Vene Föderatsiooni kodakondsust. Määratlemata kodakondsusega isikute soov omandada Eesti kodakondsus on siiski hakanud langema: kui 2011. aastal soovis endale Eesti kodakondsust 60%, siis 2017. aastal vähenes nende arv 55%ni. Põhjustest on taandumas suutmatuse õppida ära eesti keel ja sooritada kodakondsuseksam ning tõusmas on põhjendus, et Eesti kodakondsuse puudumine ei takista Eestis elamist.

Eesti kodakondsuse saanute arv väheneb juba mitmeid aastaid. 2017. aastal sai Eesti kodakondsuse naturalisatsiooni teel 878 inimest, 2016. aastal omandas Eesti kodakondsuse 1771 inimest, 2015. aastal 898 ja 2014. aastal 1615 inimest.

Eesti kodakondsuse saanute arvu vähenemist võrreldes 2016. aastaga mõjutasid 1. jaanuarist 2016. aastal jõustunud kodakondsuse seaduse muudatused. Selle kohaselt said alla 15-aastased alaealised, kes on Eestis sündinud või kes asuvad kohe pärast sündi koos vanematega Eestisse püsivalt elama, sünni hetkest alates naturalisatsiooni korras Eesti kodakondsuse. Samuti said naturalisatsiooni korras Eesti kodakondsuse alla 15-aastased määratlemata kodakondsusega isikute lapsed. 2016. aastal said automaatselt Eesti kodanikeks 758 alla 15-aastast määratlemata kodakondsusega last⁶ ning lisaks 206 last sünni hetkest. 2017. aastal sai Eesti kodakondsuse naturalisatsiooni teel sünni hetkest alates 169 last.⁷

Kodakondsus ei piira üldjuhul inimeste võimalusi tööturul, küll on aga osadel avaliku haldusega seotud ja seega tööturu hierarhias keskmisest kõrgematel ametitel nõutud Eesti kodakondsuse olemasolu.

Eesti integratsiooni monitooringu ja teiste sarnaste uuringute tulemused näitavad, et võrreldes teistest rahvustest elanikega on eestlastel Eesti tööturul parem positsioon ning erinevused ei ole kümnendi jooksul oluliselt vähenenud. 2017. aastal oli kõrgeim tööhõive määr Harju maakonnas (74,2%). Erinevus võrreldes madalaima tööhõive määraga Ida-Viru maakonnaga (53,9%) oli 20 üle protsendipunkti. Maakonniti erines töötuse määr mitu korda. Kõrgeim oli töötuse määr Ida-Virumaal (12,4%), Saaremaal (7,9%) ja Viljandimaal (7,1%).⁸

⁶ Alla 15-aastane alaealine, kes on Eestis sündinud või kes asub kohe pärast sündi koos vanema või vanematega püsivalt Eestisse elama, saab Eesti kodakondsuse naturalisatsiooni korras sünni hetkest arvates, kui tema vanemad või last üksi kasvatav vanem, keda ükski riik ei pea kehtivate seaduste alusel oma kodanikuks, on lapse sünni hetkeks elanud Eestis seaduslikult vähemalt viis aastat. [RT I, 03.02.2015, 1 - jõust. 01.01.2016]

⁷ Allikas: PPA

⁸ Allikas: Statistikaamet (15.02.2018)

Muust rahvusest elanike olukord tööturul veidi paranes: 2017. aastal suurenes hõivatute arv ja töötus vähenes, kuid eestlastega võrdluses nii hõivelõhe kui töötuse lõhe suurenesid. Kui 2016. aastal oli töötuse määr eestlastel 5,5% ning muu emakeelega elanike töötuse määr 9,7% (erinevus 1,76 korda), siis 2017. aastal oli erinevus juba kahekordne (eestlastel 4,4% ja teistel rahvustel 8,8%).⁹ 2016. aastal oli tööga hõivatud 67,6% eestlastest ja 61,4% teisest rahvusest elanikest, siis 2017. aastal olid vastavad näitajad 69,6% ja 63,0%.¹⁰

Tööturu rahvuspõhise ebavõrdsuse aste sõltub suuresti ka haridussüsteemist. Eesti noorte haridusteed eristuvad lähtuvalt etnilisest päritolust. Umbkaudu pool venekeelse põhikooli lõpetajatest ei jätkka õpinguid (sh eesti keele õpinguid) gümnaasiumis, vaid läheb edasi kutsekooli või otse tööturule.¹¹

Eesti elanike rahulolematust kehtiva haridussüsteemiga ilmestavad EIM 2017 tulemused. Enamik pooldab selgelt eestikeelse õppega alustamist lasteaias, üha enam eelistatakse ühist eestikeelset lasteaeda ning toetus keelepõhisele eristamisele hariduses on langemas. 77% Eestis elavatest inimestest on veendunud, et osaline eestikeelne õpe peaks venekeelsetes õppeasutustes algama juba lasteaias, sest see tagab noortele parema keeleoskuse, suurema valikuvõimaluse hariduse omandamisel ja hilisemas elus tugeva konkurentsivõime.

2017/2018 õppeaastal osales keelekümblusprogrammis 63 lasteaeda ja 37 üldhariduskooli. Vene õppekeelega lasteaedade laste koguarvust õpib keelekümblsruhmades 22,2% ja vene õppekeelega koolide laste koguarvust õpib keelekümblusklassides 24,2%.

Põhihariduse statsionaarses õppes õpib ligikaudu 30 000 eesti keelest erineva emakeelega õpilast. Neist ligi 6300 (20%) osaleb keelekümbluses, ligi 3000 (10%) õpib eesti ja 21 100 (70%) vene õppekeeles. Viimase 11 aastaga (2007–2017) on keelekümblusprogrammis osalejate arv pea kahekordistunud, eestikeelses põhikoolis õppijate arv ja osakaal on olnud seni stabiilne, kuid viimasel aastal kasvas 10% võrra.

Põhikooli lõpuks oskab vaid 65,7% eesti keelest erineva emakeelega õpilastest eesti keelt vähemalt tasemel B1¹². Seda on vähem, kui viimasel paaril aastal (2016 näiteks 68,7%).

Eesti keelekümbluses osalejate arv ja osakaal on küll aastate kaupa kasvanud, kuid vene õppekeeles põhikoolilõpetajate B1 eksami soorituse tase on püsunud viimastel aastatel muutumatuna. Häid tulemusi annab osalus keelekümblusprogrammis (2017 aastal saavutas keelekümbluses põhikooli lõpetanute 86% eesti keeles B1-taseme) ja hariduse omandamine eestikeelses keskkonnas (99%).

⁹ Allikas: Statistikaamet (15.02.2018), TT333: hõiveseisund – sugu, vanuserühm, näitaja, rahvus ning aasta.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ Allikas: : Rannut, M. (2017). Eesti keele õiguslik ja tegelik staatus Eesti tööturul, Eesti Inimarengu Aruanne 2016/2017 Eesti Rändeajastul.

¹² Kuna järjepidevalt on kasvanud nii keelekümbluses kui ka eesti õppekeeles õppivate mitte eesti emakeelega õpilaste arv, kellest osa teevad eesti keele kui esimese keele eksami, arvutati 2015. aastast eesti keele oskuse tase kõigi mitte-eesti emakeelega õpilaste hulgas.

Ainult vene õppekeeles põhikooli lõpetajate¹³ hulgas on B1-tasemel eesti keelt oskajaid 57% (kui ka keelekümlust arvestada, siis 62,6%) ja nende osakaal pole viimasel paaril aastal kasvanud. Eesti keele oskus põhikooli lõpus ei ole kõigil õpilastel praegu piisav õpingute edukaks jätkamiseks keskkhariduse tasemel.

Mõõdiku „eesti keel teise keelena põhikooli lõpueksami keskmine sooritustulemus“ saavutustase on võrreldes 2016. aasta tulemusega langenud 2 punkti võrra: 2016. aastal 69 punkti ja 2017. aastal 67 punkti.

Endiselt on vaja tegeleda eesti keelest erineva emakeelega kutseõppurite riigikeeleõppe kvaliteedi tagamisega, eriti arvestades, et kutsekeskhariduses on alanud üleminek eestikeelsele õppele. Kutseõppurite osakaal, kes sooritasid eesti keele tasemeeksami (B2), langes võrreldes 2016. aastaga 3,6 protsendipunkti võrra: 2016. aastal sooritas eksami 16,5% kõigist eesti keele tasemeeksami teinud kutseõppuritest, 2017. aastal saavutas B2 taseme 12,9% kutseõppuritest.¹⁴

Pärast gümnaasiumi eestikeelsele õppele üleminekut on gümnaasiumilõpetajate eesti keele oskus paranenud. Oluliselt on kasvanud ka nende noorte osakaal, kes sooritavad B2-eksami kõrgel tasemel (üle 75 punkti) ja võiksid teha gümnaasiumi lõpus C1-eksami – 2017 aastal oli selliseid lõpetajaid juba 2/3 kõigist neist, kes tegid eesti keel teise keelena riigieksami.¹⁵

EIM 2017 näitas, et aasta-aastalt on teistest rahvustest inimeste hoiakud muutunud soosivamaks kümme aastat tagasi - 2007. aastal alanud gümnaasiumide eestikeelsele aineõppele ülemineku suhtes. 78% neist usub, et eestikeelne aineõpe suurendab vene koolide lõpetajate konkurentsivõimet tööturul. 2011. aasta hinnangutega võrreldes on olnud positiivne muutus märkimisväärne, sest tollal oli selle väite pooldajaid 53%.

¹³ St põhikooli lõpetajate hulgas, kes teevad B1-tasemeeksamiga ühildatud eesti keele kui teise keele põhikooli lõpueksami.

¹⁴ HTM: Kutsekeskhariduse vene õppekeeles lõpetajate osakaal, kes oskavad eesti keelt erialasele tööle asumist võimaldaval tasemel moodustas 36,6%.

¹⁵ HTM: Vähemalt 75% punktidest saanud isikud on hinnanguliselt võimelised ühe võrra kõrgemal tasemel keeleeksamit sooritama. 75 ja rohkem punkte saanud õpilasi oli 66%.

1. ÜLEVAADE ARENGUKAVA JA SELLE RAKENDUSPLAANI TÄITMISEST ALAEESMÄRKIDE KAUPA 2017. AASTAL

1.1 Alaeesmärk 1. Lõimumist toetavad hoiakud ja väärtused on Eesti ühiskonnas kinnistunud

Tabel 1. Esimese alaeesmärgi indikaatorid

Lõimumiskava indikaatorid	Baastase	Plaan 2017	Lõimumiskava indikaatorite täitmine 2017
Tugeva ja keskmise riigiidentiteediga isikute osakaalu indeks teistest rahvustest isikute hulgast	36 % (tugev); 49% (keskmine); Allikas: EIM 2015	37% (tugev); 49% (keskmine)	39% (tugev); 47% (keskmine)
Kontaktide tihedus eestlaste ja teiste rahvuste esindajate vahel (osakaal, kellel on olnud palju kontakte)	eestlased 41%; teised rahvused 63%; Allikas: EIM 2015	eestlased 45%; teised rahvused 66%	eestlased 38%; teised rahvused 64%
Erinevus kodanikuühiskonna organisatsioonides osalemises eestlaste ja teistest rahvusest elanike vahel	vabatahtlik töö: erinevus 9,2 protsendipunkti; ühenduse-seltsi liige: erinevus 5,1 protsendipunkti Allikas: EIM 2011	vabatahtlik töö: erinevus 8,7 protsendipunkti; ühenduse-seltsi liige: erinevus 4,8 protsendipunkti	vabatahtlik töö: erinevus 17 protsendipunkti; ühenduse-seltsi liige: erinevus 6,9 protsendipunkti
Avatud hoiakuga inimeste osakaal sallivuse koondindeksi alusel	eestlased 35%; teised rahvused 62% Allikas: EIM 2015	eestlased 37%; teised rahvused 65%	eestlased 31%; teised rahvused 57%

Suurenes tugeva riigiidentiteediga eestlaste ja venelaste arv. Vähenes osalus kodanikuühiskonnas ning langes avatud hoiaku ja positiivse kultuurihoiakuga inimeste osakaal. Kasvas ETV+ vaadatavus ja Raadio 4 kuulatavus muust rahvusest inimeste seas. Võrreldes 2015. aastaga ei ole kontaktides eestlaste ja teiste rahvuste esindajate vahel suuri muutusi toimunud – põhiline kokkupuude teise rahvusega piirdub eelkõige töö, kooli ja avaliku sfääriga ning vabal ajal suhtleb vastastikku igapäevaselt vaid kümnendik eestlastest ja teisest rahvusest inimestest.

Tugeva riigiidentiteediga rühmad on nii eestivenelaste kui ka eestlaste puhul 3–4 protsendipunkti võrra suurenenud, ulatudes eestivenelaste puhul peaaegu 40%ni ja eestlaste puhul natuke üle 20%. Nõrga riigiidentiteediga rühmad on vähenenud, jäädes eestivenelaste puhul natuke alla 20% ja eestlaste puhul natuke üle 20%.

Laiemalt on täheldatav üldine aktiivsuse kahanemine nii eestlaste kui ka teistest rahvustest inimeste hulgas ja kõikide osalusvormide puhul. Võrreldes 2011. aastaga on vähenenud teiste rahvuste esindajate osalus kodanikuühiskonna organisatsioonides: 2011. aastal oli erinevus

vabatahtlikus töös eestlaste ja teiste rahvuste vahel 9,2 protsendipunkti, 2017. aastal kasvas see 17 protsendipunktini.

Kuulumine mõnda ühendusse või seltsi on ühtlaselt vähene kõikide ühiskonnarühmade hulgas. Eestlaste liikmeks olek võrreldes kõikide teiste rahvustega on suurem: 2011. aastal oli erinevus kuulumises mõnda ühendusse või seltsi 5,1 protsendipunkti, 2017. aastal see kasvas 6,9 protsendipunktini.

Samuti vähenes avatud hoiaku ja positiivse kultuurihoiakuga inimeste osakaal sallivuse koondindeksi alusel eestlastel 35%-lt 31%-ni ja teistel rahvustel 62%-lt 57%-ni. Muutus on osaliselt seotud Euroopa Liidu rändekriisiga, mis mõjutas negatiivselt inimeste hinnangut eri rahvuse konfliktide paratamatuse, kultuuride kokkupuute ning koostöövõimaluste suhtes.

Võrreldes 2015. aasta monitooringuga eestlaste osakaal, kellel on olnud palju kontakte teistest rahvustest esindajatega, langes 41%lt 38%le, seevastu teiste rahvuste sama näitaja kasvas ühe protsendipunkti võrra 63%lt 64%le. Eestlased ja teisest rahvusest elanikud toimetavad suuresti omaenda keeleruumis.

Enesehinnanguline informeeritus Eesti ja kodukoha kohta on jäänud samale tasemele, olles viimasel viiel aastal võrreldav eestlaste enesehinnanguga. ERRi kanaleid hindab oluliseks infoallikaks 74%, mis on hoolimata kanali ETV+ loomisest uuringutevahelisel perioodil lähedane 2015. aasta monitooringu tulemuste põhjal loodud näitajaga.

ETV+ (ja ka ERR-i kui terviku) puhul tuleb märkida, et üsna märkimisväärne osa venekeelsest auditooriumist külastab kanalit iganädalaselt, kuid selle vaatamiseks pühendatakse suhteliselt vähe aega. Vähemalt 5 minutit nädalas vaatab ERR-i telekanaleid ligi 30% muust rahvusest inimestest, kuid vähemalt 15 minutit jälgib ERR-i 20,4% samast sihtgrupist, mis kasvas 1,8 protsendipunkti võrreldes 2016. aastaga.¹⁶ Samuti kasvas ETV+ vaadatavus muust rahvusest inimeste seas 14,3%lt 16,7%le ning Raadio 4 kuulatavus 38,8%lt 44,2%le.

Raadio 4 jätkas 2017. aasta esimesel poolaastal üldhuvikanalina, mille ülesanne on vahendada muust rahvusest kuulajaskonnale olulisi sündmusi Eestis ja maailmas. 2017. aastal kuulas Raadio 4 nädalas keskmiselt 137 tuhat inimest vanuses 12-74. 2016. aastal oli kuulajaid nädalas 134 tuhat. Ühes päevas kuulab Raadio 4 keskmiselt 85 tuhat (aasta varem 86 tuhat). Mõlema näitaja poolest oli Raadio 4 eelmisel aastal venekeelsetest raadiojaamadest esikohal.

¹⁶ Jaanuaris 2018 vaatas ETV+ nädalas vähemalt 15 minutit keskmiselt 166 tuhat 4-aastast ja vanemat inimest (13,7% sellest sihtrühmast). 2017. aasta jaanuariga võrreldes on nädala keskmine vaatajate arv 24 tuhande võrra suurem. ETV+ osakaal kogu auditooriumi vaatamisajast jaanuaris 2018 oli 0,8 protsenti (2017. aasta jaanuaris 0,7 protsenti). Eestikeelsete vaatajate vaatamisajast moodustas ETV+ 0,4 protsenti (eelmisel aastal 0,5 protsenti).

Tabel 2. Ühise inforuumi ja kultuurilisest mitmekesisusest teadlikkuse toetamine

Meetme 1.1. indikaatorid	Plaan 2017	Meetme indikaatorite täitmine 2017
Kommunikatsioonitegevustesse hõlmatud inimeste arv Allikas: INSA	49 000 in	seiratakse 2018. aastal
Positiivse kultuurihoiakuga inimeste osakaal eestlaste ja teiste rahvuste seas Allikas: EIM	eestlased 62%; teised rahvused 83%	eestlased 49%; teised rahvused 70%
ERR-i tele- ja raadioprogrammide jälgitavus muu emakeelega inimeste hulgas. Teisest rahvusest inimeste osakaal, kes peavad ERRi tele- ja raadioprogramme oluliseks infoallikaks Allikas: Kantar Emor, Teleauditooriumi Mõödikuuring, EIM	---	20,4 (telekanalid); 44,2% (raadiokanalid); 74% (peab oluliseks)

Alaeesmärgi saavutamiseks viidi läbi ühiskondlikku sidusust toetavaid meediategevusi, mis aitasid kaasa ühiskonna avatusele ja vastastikusele mõistmisele: avalikkusele suunatud tegevused trüki-, tele-, radio- ja interaktiivses meedias, mis kajastasid lõimumistemaatikat ning sellega seotud väärtushoiakuid.

Samuti toetati venekeelset programmi ETV+, mis andis objektiivset ja tasakaalustatud päevakajalist infot Eestis ja välismaal toimuva kohta, pakkus erinevatele arvamustele ja seisukohtadele diskussiooniplatvormi, kvaliteetset *infoteinmenti* ja meelelahutust nii lineaarses eetris, internetis kui sotsiaalmeedias. ETV+ puhul kasutati ristturundust ja -meediat. Raadio 4 programm toetas usalduse ja sidususe kasvatamist muust rahvusest elanike ja eestlaste vahel, selgitas kultuurilisi iseärasusi ning otsis ühist platvormi.

Viidi läbi mitmeid meediaprojekte erinevate kultuuride tutvustamiseks. Eesti Rahvusringhäälingu ja Riigikantselei eestvedamisel ning Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi (AMIF) toel algatati kaks projekti eesmärgiga tõsta teadlikkust, sallivust ja positiivset meelestatust Eestis elavate kolmandate riikide kodanike, sh Euroopa rändekava raames ümberasustatud ja -paigutatud isikute suhtes. Ristmeedia programmi „LIVEstonia. Ma elan siin“ raames loodi ristmeedia programm, mis muuhulgas sisaldas telesarja Eestis elavatest kolmandate riikide kodanikest (24 osa), programmi veebilehte tele- kui ka raadiosaadetega ning muid originaalmaterjale. Veebilehel avaldati persoonilood Vikerraadio saatesarjas „Ma elan siin“ esinenud kolmandate riikide kodanikest. Euroopa Sotsiaalfondi toel rahastati ühiskonnas lõimumist toetavaid hoiakuid kujundavaid meediategevusi. 2017. aasta septembris jõudis ETV ja ETV+ telekraanidele kuueosaline reisisari „Meie Eestid“, kus igal nädalal tutvustas üks vene emakeelega saatejuht endale kõige olulisemaid paiku Eestis. Sarjaga kaasnesid mitmed algatused sotsiaalmeedias¹⁷. Keskmiselt vaatas igat saadet ca

¹⁷ Vt täpsemalt siit: www.facebook.com/meieestid/

84 000 inimest. Saatesari jõudis vähemalt 15 minuti jooksul kokku 288 000 inimeseni, neist 278 000 olid eestlased ning 10 000 muust rahvusest.¹⁸

INSA kaasajastas oma veebiplatvormi sisu vastavalt sihtrühma vajadustele. Loodi Sihtasutuse uudiskirja uus visuaalne identiteet ja kaasaegne esitlusvõimalus, mis tagas lõimumistegevuste ja organisatsioonipõhise teabe parema esitamise ja edastamise. Perioodil jaanuar – detsember ilmus ajakirjanduses 902 artiklit, mis kajastasid Sihtasutuse tegevusi. Meediakajastuste peamised valdkonnad olid eesti keele õpe, kodakondsus ja migratsioonipoliitika ning rahvusvähemused.

Tabel 3. Igapäevaste kontaktide, suhtluse ja kaasamise toetamine ühiskonnas

Meetme 1.2. indikaatorid	Plaan 2017	Meetme indikaatorite täitmine 2017
Projektidesse kaasatud inimeste arv Allikas: INSA	1 100 in	seiratakse 2018. aastal
Püsikontaktide tiheduse kasv tegevustes osalenud eestlaste ja teisest rahvusest isikute vahel võrreldes tegevuste-eelse perioodiga Allikas: INSA	eestlased 3,2; teised rahvused 3,4 (keskmine rahvustevaheliste suhtlemisvõrgustike arv)	eestlased 1,8; teised rahvused 2,1 ¹⁹

Suurendati rahvustevahelisi kontakte Eestis ning selle kaudu tõsteti teadlikkust kultuurilisest mitmekesisusest. Eri keelelis-kultuurilise taustaga inimeste igapäevaste kontaktide parandamiseks toetati ühistegevusi kultuuri- ja spordivaldkonnas. Kokku sai rahastatud 6 spordialast ja 9 kultuurialast projekti.

Euroopa Sotsiaalfondi toel parandati lõimumisega tegelevate ja lõimumist toetavate organisatsioonide koostööd. Toimused läbirääkimised koostöötegevuste osas Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liiduga, Eesti Seksuaaltervise Liiduga, Huvikooliga Optimus Semper, TTÜ Virumaa Kolledžiga, Tallinn Music Week'iga (TMW) ja Jõhvi kontserdimajaga. Samuti korraldati lõimumise kevadist akadeemiat Koolimäel, Kultuuriministeriumi ja teiste ministeeriumite omevahelisi koostööpäevakuid, INSA ja Kultuuriministeriumi igakuiseid kokkusaamisi, koolitusi ja infopäevi kultuuriasutustele.

24.-25.11.2017 toimus Tallinnas esimene lõimumise häkaton, kuhu esitati kümme ideelahendust, millest auhinna pälvisid neli. Ettevõtmisega sooviti otsida uudseid ja põnevaid ideid sidusama ühiskonna loomiseks, samuti inimesi ja meeskondi, kellel on tahtmist ja

¹⁸ Allikas: Kantar Emor, Teleauditooriumi Mõõdikuuuring

¹⁹ Keskmine rahvustevaheliste suhtlemisvõrgustike arv eestlaste ja muust rahvusest inimeste hulgas. Mõõdiku alus- ja sihttasemeid määratleti 2015. aasta monitooringu andmete põhjal. 2017. aastal otsustati ümber vaadata ning täpsustada selle meetodikat, mis puudutab püsikontaktide tihedust. Indikaatori täpsustatud baastasemeks on 1,8 püsikontakti eestlastel ja 2,1 püsikontakti teistel rahvustel, vt täpsemalt Lisa 3.

pealehakkamist pakutud mõtteid ka ellu viia. Häkatoni korraldasid Kultuuriministeerium ja INSA eesmärgiga leida uudseid ja põnevaid lahendusi lõimumisprobleemide lahendamiseks. Auhinnafondi panustas Briti Nõukogu.

Tabel 4. Etniliste vähemuste emakeele ja kultuuri toetamine

Meetme 1.3. indikaatorid	Plaan 2017	Meetme indikaatorite täitmine 2017
Toetatud katusorganisatsioonide ja nende liikmesorganisatsioonidest rahvusvähemuste kultuuriseltside arv. Allikas: INSA	16 katus-organisatsiooni ja 231 rahvus-vähemuste kultuuri-seltsi	15 katusorganisatsiooni ja 231 rahvusvähemuste kultuuriseltsi
Toetatud pühapäevakoolide arv. Allikas: INSA	26 kooli	30 kooli

Toetati rahvusvähemuste kultuuriseltside rahvuskultuuripärandi ja keele säilitamist ning edendamist Eestis, suurendati katusorganisatsioonide ja rahvusvähemuste kultuuriseltside jätkusuutlikkust ning haldusvõimekust ja toetati nende arengut. Rahvuskultuuriseltside pühapäevakoolide õpetajatele pakuti erinevaid arendustegevusi: korraldati 4 kogemuste vahetamise ümarlauda 2 koolitust, 5 avatud uste päeva, 5 koolide kohtumist. Seminaridest võttis osa pühapäevakoolide 30 õpetajat.

Ida-Virumaa maavanema juures tegutsenud ümarlaua liikmetele ja korraldati suvine õppereis Tartumaale. Toimusid regulaarsed ümarlaudade istungid. Samuti suurendati rahvusvähemuste kultuuriseltside ja eesti kultuuriasutuste omavahelisi kontakte. Tutvustati traditsiooniliste rahvuskultuuride eripära, kasutades selleks erinevaid koostöövorme ja teavitustegevusi ning soodustati katusorganisatsioonis esindatud rahvusvähemuste kogukondade lõimumist Eesti ühiskonnaga.

Traditsioonilistest festivalidest said toetust „Rahvuskultuuride loomepada“ Jõhvis, Tallinnas toimuv ukraina kultuuri rahvusvaheline laste-noorte festival „Kvitõ Ukrainy“, rahvusvaheline slaavi kultuuri festival Svetoš 2017, rahvusvaheline õigeusu vaimuliku muusika festival Credo. Toetati ka XVIII Rahvusvahelise Isabella Jurjeva nimelist vene romansi esitajate konkursi läbiviimist ja Eesti vene kooride 80. aastapäevale pühendatud juubelpidu Narvas.

Lisaks toetati Fenno-Ugria Asutuse, Ida-Virumaal tegutsevaid teatreid Tuuleveski ja Ilmarine, Narva Eesti Maja, Eestirootslaste Kultuurimavalitsuse ja Eesti Folkloorinõukogu Rahvusvähemuste Noortekoja tegevust.

Arendati pühapäevakoolide koostööd ning toetati rahvusvähemuste pühapäevakoolide tegevust, et lapsed õpiksid esivanemate emakeelt ja tutvuksid nende rahvuskultuuri ja kombestikuga. Toetati 30 pühapäevakoolide tegevust, sh õpetajate arengut, tutvuti tööks vajalikke pedagoogika- ja metoodikaalaseid teadmisi ning pädevusi.

Väärtustati lõimumisvaldkonna arendamist, sh uudset ja mitmekülgset lähenemist erinevatest rahvustest inimeste koostöötegevustesse kaasamisel ning lõimumisvaldkonna kajastamisel meedias. Välja jagati kolm 1000 euro suurust preemiat ja üks mitterahaline Balti riikide integratsiooni auhind. Arenduspreemiate eesmärk on tunnustada uuendusmeelset lähenemist eri rahvusest inimeste koostöötegevustesse kaasamisel.

Toetati ühiskonna mitmekultuurilisust ning soodustati tolerantsuse kasvu. Toimunud on üks kolmepäevane seminar (Kõrgemad riigikaitsekursused²⁰), eesti ja rahvusvähemuste katusorganisatsioonide esindajate suvine koostööpäev, rahvusvaheline lõimumisalane konverents, korraldatud on talgupäev ja kultuurifoorum Narvas; Ida-Virumaa noortele on korraldatud XII noorte laulu- ja tantsupeo “Mina jään” raames erinevaid koostöötegevusi Tallinnas; toetatud on mitmekesisuse päeva ja rahvuste päeva tähistamisega seotud üritusi. Hõimupäevade raames toimus eri rahvaste kultuuri ja kööki tutvustavad üritused. Rootsi vähemushvuse kultuuriomavaltsus tähistas Padisel rootsi päeva. Tartus toimus XXVII ingerisoomlaste laulu- ja tantsupidu, XV Rahvusvahelise Laulu- ja Tantsupidu „Slaavi Pärg 2017“ Tallinnas, Narvas tähistati eestivene laulupeo 80. aastapäeva.

23.10.2017 allkirjastati Euroopa Komisjoni ja Kultuuriministeeriumi vaheline toetusleping, mille eesmärk on Eesti noorte romade aktiveerimine ja võimestamine. Projekti tegevused suunatakse kõigile lõimumise sidusrühmadele: ministeeriumidele, kohalikele omavalitsustele ja omavalitsusasutustele, kuid eelkõige roma noortele ja roma naistele.

1.2 Alaeesmärk 2. Vähelõimunud välispäritolu taustaga püsielanike osalemine ühiskonnas on kasvanud Eesti kodakondsuse omandamise ning uute ühiskondlike teadmiste kaudu

Tabel 5. Teise alaeesmärgi indikaatorid

Lõimumiskava indikaatorid	Baastase	Plaan 2017	Lõimumiskava indikaatorite täitmine 2017
Eesti kodakondsuse naturalisatsiooni korras omandanud inimeste arv. Allikas: PPA	156 396 seisuga 01.01.2014	suureneb	suureneb 161 564
Määratlemata kodakondsusega isikute arv. Allikas: PPA	91 288 seisuga 01.01.2014	86 000	80 339

Määratlemata kodakondsusega isikute arv väheneb aasta-aastalt, kuid nende soov omandada Eesti kodakondsus on hakanud langema: põhjustest on taandumas suutmatus

²⁰ Koostöös Sihtasutusega Rahvusvaheline Kaitseuringute Keskus viidi läbi kaks kolmepäevast venekeelset seminari. Esimene seminar toimus 01.–03.03.2017. Osales 33 inimest (Ida-Virumaa ettevõtjad, ajakirjanikud, kultuuri-, haridus- ja meditsiini valdkonna töötajad). Teine seminar toimus 26.–28.09.2017. Osales ligikaudu 30 inimest

õppida ära eesti keel ja sooritada kodakondsuseksam ning tõusmas on põhjendus, et Eesti kodakondsuse puudumine ei takista Eestis elamist.

2017. aastal sai Eesti kodakondsuse naturalisatsiooni teel 878 inimest, 2016. aastal omandas Eesti kodakondsuse 1771 inimest. Määratlemata kodakondsusega isikute arv väheneb aasta-aastalt. Kehtiva elamisloa- või -õigusega määratlemata kodakondsusega isikute arv vähenes 2017. aastal 4925 inimese võrra.

Kuigi määratlemata kodakondsusega isikute arv väheneb iga aastaga, on uuringud näidanud, et teatud elanikerühmade valmidus omandada Eesti kodakondsus on erinevatel põhjustel väike. Määratlemata kodakondsusega inimestest on üsna suur hulk keskealised inimesed, kelle motivatsiooni kodakondsuse taotlemiseks on keerulisem tõsta kui nooremaelistel inimestel. Lisaks on teatud hulk kriminaalkorras karistatud isikuid (15248), kes üldjuhul kodakondsust ei saa²¹.

EIM 2017 toob välja Eesti kodakondsuse taotlemata jätmise peamised põhjused. Võrreldes 2015. aastaga on vähenenud määratlemata kodakondsusega ja Vene kodakondsusega isikute arv, kelle hinnangul kodakondsuseksam on liiga keeruline (2015. aastal 57% ja 2017. aastal 46%). Samuti on vähenenud nende arv, kes ei suuda õppida eesti keelt (2015. aastal 51% ja 2017. aastal 39%). Üha sagedasemaks on saanud hoopis see, et Eesti kodakondsuse puudumine ei takista Eestis elamist (2015. aastal 34% ja 2017. aastal 41%).²²

Tabel 6. Võimaluste loomine vähelõimunud välispäritolutaustaga Eesti püsielanike ühiskondliku aktiivsuse suurendamiseks ja lõimumise toetamiseks

Meetme 2.1. indikaatorid	Plaan 2017	Meetme indikaatorite täitmine 2017
Lõimumisprogrammis osalenud isikute arv Allikas: INSA	---	lõimumisprogrammis osales kokku 2 921 in
Lõimumisprogrammi raames tasuta keeleõppe kursusi aasta lõikes läbinute osakaal, kellel on paranenud praktiline eesti keele oskus ja selle kasutus ning kodakondsus- ja kultuurimooduli läbinute osakaal, kellel on suurenenud praktiline informeeritus ja teadmised Eesti riigi, ühiskonna ja kultuuri kohta (vastavalt) Allikas: INSA	---	seiratakse 2018. aastal
Nõustamissüsteemi kasutanud isikute arv Allikas: INSA	---	1170

Teise alaeesmärgi täitmiseks toetati vähelõimunud inimeste ja uussisserändajate lõimumist ühiskonnas, et nad omandaksid Eesti ühiskonnas toimimiseks vajalikke teadmisi ja oskusi ning paraneksid nende ühiskondlikku aktiivsust tagavad pädevused, sh eesti keele oskus ja kodanikuteadlikkus. Euroopa Sotsiaalfondist rahastatava lõimumisprogrammi raames pakuti

²¹ 2018. aasta jaanuarikuu seisuga Karistusregistri andmetel.

²² Allikas: EIM 2017

naturaliseerumiseks ettevalmistumise koolitusi, eesti keele ja kultuurikümblust. Kokku osales programmis 2 921 inimest, kellest 2 232 läbis üldkeeleõppe mooduli, 233 läbis kodakondsusmooduli ning 456 inimest osales keelelise ja kultuurise kümbluse klubides.

Perioodil 1.10.2017–30.11.2018 pakutakse keeleõpet 560 inimesele, kellel puudub keeleoskus A1 tasemel (sh Narva taksojuhid). 2017. aastal osales keeleõppes A1 tasemel 196 inimest.

Vähelõimunud elanikele ja uussisserändajatele pakuti Euroopa Sotsiaalfond rahastusel nõustamisteenuseid, kus osales ligikaudu 1 170 isikut. Nõustamisteenust pakuti nii Tallinnas kui Narvas. Teenuse osutamiseks töötas tasuta infotelefon ning teavet jagati ka e-posti vahendusel. Peamised nõustamise teemad olid eesti keele õppe ja harjutamise võimalused, elamisloa ja kodakondsuse taotlemine ning teave lõimumist toetavate tegevuste ja teenuste kohta.

Euroopa Sotsiaalfoni kaudu toetati keele- ja enesearengukohvikute läbiviimist. Töötati välja keele- ja enesearengukohvikute õppekavad ning elanike teavitamiseks koostati teabematerjalid. Kokku avati 20 rühma 5 maakonnas, kus osales 320 inimest.

Tabel 7. Õiguslik-poliitilise lõimumise toetamine

Meetme 2.2. indikaatorid	Plaan 2017	Meetme indikaatorite täitmine 2017
Teavitust läbiviivate organisatsioonide arv Allikas: SiM	1	1
Tegevustes osalenud määratlemata kodakondsusega inimeste ja teiste kolmandate riikide kodanike teadlikkus Eesti kodakondsusega kaasnevatest õigustest ja kohustustest Allikas: INSA	---	määratletakse 2018. aastal
Toetatud organisatsioonide arv Allikas: INSA	0	0

Valitsus kiitis heaks ettepaneku, mille kohaselt saavad tulevikus Eesti kodakondsust taotleda soovivad inimesed tasuta eesti keele õpet. Õpet võimaldatakse vabatahtliku lepingu alusel inimestele, kes on seaduslikul alusel Eestis elanud vähemalt viis aastat ja vastavad kodakondsuse saamise nõuetele. Ühekordset tasuta eesti keele õpet pakutakse 3–5 aasta jooksul kuni tasemeni B1, samuti on kokkuleppel tööandjaga võimalik saada tasustamata õppepuhkuse ajal keeleõppestipendiumi. Muudatustega luuakse Eesti kodakondsuse taotlemist soodustav keskkond, kus riik toetab Eesti kodakondsust taotleda soovijate eesti keele oskust jõudmaks kodakondsuse taotlemiseks nõutud keeleoskustasemeni. Muudatusi jõustava seaduseelnõu valmistab Siseministerium ette 2018. aastal.

Vähelõimunud püsielanikele loodi Euroopa Sotsiaalfondi toel võimalus osaleda Eesti kultuurielus. Selleks hangiti etendusasutustele ja muuseumidele tehnilised vahendid. Osad partnerid juba kasutavad ostetud tehnilisi vahendeid, teistel kestab testperiood. Kokku kasutas

partnerite kaasabil tehnilisi vahendeid või seadmeid Sihtasutusele edastatud statistiliste andmete põhjal 2017. aastal 3 355 sihtrühma liiget.

Samuti viidi läbi kodanikuhariduse suunitlusega projekte ning teavitati Eesti kodakondsust mitteomavaid isikuid kodakondsuse omamisega kaasnevatest õigustest ja kohustustest. Õigusteadlikkuse suurendamiseks laiendati veebilehe www.juristaitab.ee kasutajate ringi venekeelse elanikkonna seas ja pakuti tasuta õigusabi vene keeles. 2017. aastal külastas nõustamise portaali üle 300 000 inimese. Lisaks toetati kinnipeetavatele riigikeele õpet, mida alustas 614 vangi. Riigikeele kursused on pooleli 131 vangil, kes alustasid õppimist 2017. aastal, kuid lõpetavad õppe 2018. aastal.

Tabel 8. Võrdse kohtlemise edendamine tööturul

Meetme 2.3. indikaator	Plaan 2017	Meetme indikaatorite täitmine 2017
Tegevustesse hõlmatud organisatsioonide arv	10 org	2 org
Allikas: INSA		

Avaliku sektori tööandjaid teavitati võrdse kohtlemise olulisusest personalipoliitikas ja mitmekultuurilise töökollektiivi majanduslikust kasulikkusest, noortele tutvustati Euroopa Sotsiaalfondi toel karjäärivõimalusi avalikus sektoris. Projekti raames valmisid: kampaanialeht www.karjeravestonii.ee, samanimeline Facebooki lehekülg, kampaania alamleht venekeelses Delfis (<http://rus.delfi.ee/daily/career/>), välireklaamid, telesaatesari „Varju päev“ (10 edulugu, reporteriteks igas saates üks vene noor) ja 10 lühivideot saadete ja eduloopersonide tutvustamiseks. Valmis mitukümmend artiklit (ilmusid nimetatud kampaania lehekülgedel) ning toimus 8 infoseminari ülikoolides ja üldhariduskoolides. Infopäevadel osales üle 400 noore. Juunis toimus webinar (interaktiivne infoseminar), millel osales üle 300 inimese.

Euroopa Regionaalarengu fondi poolt rahastatava INTERREG Kesk-Läänemere 2014-2020 programmi vahenditest toetati Soome ja Eesti koostööprojekti, mille käigus valmis Eesti jaoks töötutele vähelõimunud püsielanikele mõeldud ühiskonda integreerumist ja tööleidmist soodustav mentorlusprogramm. Lisaks sellele viidi Eestis ja Soome organisatsioonides läbi mitmekesisust väärtustavaid tegevusi.

1.3 Alaeesmärk 3. Uussisserändajad on Eesti ühiskonnas kohanenud

Tabel 9. Kolmanda alaeesmärgi indikaator

Lõimumiskava indikaator	Baastase	Plaan 2017	Lõimumiskava indikaatori täitmine 2017
Kohanemiskoolituse läbinud uussisserändajate osakaal, kes hindavad, et nende konkurentsivõime ühiskonnas toimetulemiseks on paranenud Allikas: SiM	---	70%	88,4%

Koolituste läbinud uussisserändajad hindasid, et nende eesti keele oskus, informeeritus ja teadmised Eesti riigi, ühiskonna ja kultuuri kohta on paranenud. Suur osa uussisserändajatest on Eesti eluga hästi kohanenud, kuid keeleõpe, kohanemistugi ja kontaktide loomine eestlastega on valdkonnad, mis vajavad jätkuvalt suurt tähelepanu.

Tabel 10. Kohanemiskoolituste pakkumine uussisserändajatele

Meetme 3.1. indikaator	Plaan 2017	Meetme indikaatorite täitmine 2017
Koolituskordade arv Allikas: SiM	---	1155 koolituskorda

2017. aastal jätkas Siseministeerium koostöös lepingupartneritega 2015. aastal algatatud uussisserändajate kohanemisprogrammi elluviimisega ja uussisserändajatele koolituste pakkumisega. Selle eesmärgiks on toetada Eestisse elama asuvate uussisserändajate rändeotsust, nende kiiret ja mugavat kohanemist ning esmaste iseseisvaks toimetulekuks vajalike teadmiste ja oskuste omandamist. 2017. aastal läbiti Euroopa Sotsiaalfondi rahastusest kohanemisprogrammi koolitusi 1155-l korral.

AMIFI vahenditest rahastati 3 projekti: rahvusvahelise kaitse saanud isikute kohanemisprogramm; kohanemisprogrammi õppimise mooduli pakkumine kolmandate riikide kodanikele; kohanemisprogrammi teaduse moodul kolmandate riikide kodanikele. Kohanemisprogrammi rahvusvahelise kaitse moodulis osales 2017. aastal 60 Eestis rahvusvahelise kaitse saanud inimest, kohanemisprogrammi õppimise moodulis osales 54 kolmandate riikide kodanikku ning teaduse moodulis 16 kolmandate riikide kodanikku.

Tabel 11. Uussisserändajatele suunatud tugiteenuste arendamine

Meetme 3.2. indikaator	Plaan 2017	Meetme indikaatorite täitmine 2017
Arendatud või väljatöötatud teenuste arv Allikas: SiM	---	1 teenus

Jätkati uussisserändajate infoplatvormi www.settleinestonia.ee rakendamisega, mis pakub infot kohanemisprogrammi, selles osalemise tingimuste kohta ning võimaldab registreeruda kohanemisprogrammi koolitustele.

Jätkati korraliste uussisserändajate tugivõrgustike kohtumiste korraldamisega. Kohtumiste tulemusena kaardistati enim arendamist vajavates valdkondades uussisserändajatega seonduvad kitsaskohad teenuste pakkumisel ning korraldati esmased kohtumised teenuste omanikega lahenduste leidmiseks (nt. vabatahtlikus tegevuses ja kodanikuühiskonnas osalemise teadvustamine ja soodustamine).

Valmis esmane kontseptsioon uussisserändajatele suunatud teenuste arendamiseks ja hindamiseks. 2017 valmis Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus (RAKE) poolt teenuste arendamise meetodika, mitte kontseptsioon teenuste arendamiseks ja hindamiseks. Samuti koostati uussisserändajate tugivõrgustiku kontseptsioon ning tugivõrgustiku koostööpartneritega kinnitati 2017-2018. aastal 5 arendamist vajava teenuse/teenusvaldkonna arendamine.

2017. aastal koostati ülevaade uussisserändajatele suunatud 2017–2018 enim arendamist vajavatest kohanemist toetavatest teenustest. Sellega seonduvalt töötati Siseministeeriumi ning Politsei- ja Piirivalveameti poolt välja välismaalaste migratsiooni nõustamisteenus. Migratsiooni nõustamisteenust osutatakse alates 2017. aasta märtsist nii välismaalastele kui nendega kokkupuutuvatele avaliku, era- ja kolmanda sektori organisatsioonide esindajatele. Samuti ka välismaalaste Eestisse kutsujatele (nt ülikoolid, tööandjad). Migratsiooni nõustamisteenuse eesmärk on toetada välismaalaste, sh välispetsialistide, välistudengite- ja õppejõudude, pererände raames saabunud uussisserändajate rändeotsuse. Teisalt aga välismaalastega kokku puutuvate ettevõtjate ning ülikoolide värbamisotsuse. Selle jaoks pakutakse sihtrühmale personaalset ja õiguslikku rändealast nõustamist. 10 kuu nõustamiskordade arv on ligikaudu 10 000 korda.

2. TEISTE ARENGUKAVADE KAUDU ELLUVIIDUD LÕIMUMISEESMÄRGID

2.1 Eesmärk 4. Eesti keelest erineva emakeelega õpilastel on konkurentsivõimelised teadmised ja oskused eestikeelses keskkonnas toimetulekuks

Tabel 12. Neljanda eesmärgi indikaatorid

Lõimumiskava indikaatorid	Baastase	Plaan 2017	Lõimumiskava indikaatori täitmine 2017
Eesti keel teise keelena põhikooli lõpueksami ja gümnaasiumi riigieksami keskmine sooritustulemus	68 punkti (põhikool); 69 punkti (gümnaasiumi kõik õppevormid) Allikas: SA INNOVE, 2013	70 (põhikool); 73 (gümnaasiumi kõik õppevormid)□	67 (põhikool); 75 (gümnaasiumi kõik õppevormid)
Eesti keele tasemeeksami (B2) sooritanute osakaal kõigist eesti keele tasemeeksami teinud kutseõppuritest	13,3% Allikas: SA INNOVE, 2014	25%	12,9%
Madala haridustasemega mitteõppivate 18–24-aastaste eesti emakeele ja eesti keelest erineva emakeelega noorte osakaalu (%) erinevus	eesti emakeelega 9,9%; eesti keelest erineva emakeelega 9,7% Allikas: Tööjõu-uuring, 2013	erinevust ei ole	eesti emakeelega 11,6%; eesti keelest erineva emakeelega 8%

Eesti keele oskus põhikooli lõpus ei ole kõigil õpilastel praegu piisav õpingute edukaks jätkamiseks keskhariiduse tasemel. Pärast gümnaasiumi eestikeelsele õppele üleminekut on gümnaasiumilõpetajate eesti keele oskus paranenud. Kutseõppurite osakaal, kes sooritasid eesti keele tasemeeksami (B2), langes võrreldes 2016. aasta tulemusega. Madala haridustasemega mitteõppivate 18-24-aastaste seas on endiselt rohkem eesti emakeelega noori, vahe muukeelsete noortega on viimastel aastatel kasvanud.

Põhihariduse statsionaarses õppes õpib ligikaudu 30 000 eesti keelest erineva emakeelega õpilast. Neist ligi 6300 (20%) osaleb keelekümbles, ligi 3000 (10%) õpib eesti ja 21 100 (70%) vene õppekeeles. Viimase 11 aastaga (2007–2017) on keelekümblesprogrammis osalejate arv pea kahekordistunud, eestikeelses põhikoolis õppijate arv ja osakaal on olnud seni stabiilne, kuid viimasel aastal kasvas 10% võrra.²³

²³ Allikas: EHIS

Tabel 13. Eesti keelest erineva emakeelega inimestele konkurentsivõimeliste haridusvõimaluste tagamine

Meetme 4.1. indikaatorid	Plaan 2017	Meetme indikaatorite täitmine 2017
Eesti keelest erineva emakeelega põhikooli lõpetajate osakaal, kes valdavad eesti keelt vähemalt tasemel B1 (%) Allikas: HTM	74%	65,7% ²⁴
Vene õppekeelega põhikooli lõpetajate osakaal, kes valdavad eesti keelt vähemalt tasemel B1 (%) Allikas: HTM	74%	57%
Eesti keele kui teise keele riigieksami vähemalt 60% tulemusega sooritanute osakaal eksamil käinud gümnaasiumilõpetajate arvust Allikas: HTM	75%	77% ²⁵

Keelevaldkonna näitajate sihttasemed on veidi paranenud, sh eesti keel emakeelena riigieksamitulemused, eesti keele tasemeeksamite sooritusprotsent ning võõrkeele riigieksamil B2 taseme saavutajate osakaal. Rohkem tähelepanu vajab eesti keele kui teise keele õpe: B1 keeleoskuse tase põhikooli lõpus pole paranenud. Eesti tööturg nõuab aga väga heal tasemel eesti keele oskust.

Põhikooli lõpuks oskab vaid 67,5% eesti keelest erineva emakeelega õpilastest eesti keelt vähemalt tasemel B1²⁶. Seda on vähem, kui viimasel paaril aastal (2016 näiteks 68,7%). Ainult vene õppekeeles põhikooli lõpetajate²⁷ hulgas on B1-tasemel eesti keelt oskajaid 57% (kui ka keelekümblust arvestada, siis 62,6%) ja nende osakaal pole viimasel paaril aastal kasvanud. Eesti keele oskus põhikooli lõpus ei ole kõigil õpilastel praegu piisav õpingute edukaks jätkamiseks keskkooli tasemel.

Mõõdiku „eesti keel teise keelena põhikooli lõpueksami keskmine sooritustulemus“ saavutustase on võrreldes 2016. aasta tulemusega langenud 2 punkti võrra: 2016. aastal 69 punkti ja 2017. aastal 67 punkti. Gümnaasiumi riigieksami keskmine sooritustulemus kasvas 73 punktilt 75 punktini.

Kutseõppurite osakaal, kes sooritasid eesti keele tasemeeksami (B2), langes võrreldes 2016. aastaga 3,6 protsendipunkti võrra: 2016. aastal sooritas eksami 16,5% kõigist eesti keele

²⁴ Koolipõhiselt isikupõhisele analüüsile üleminekuga seoses vaadatakse 2016. aastast alates eesti keele kui teise keele eksamil (mis on ühitatud eesti keele B1-taseme eksamiga) B1 taseme saavutanud lõpetajate osakaalu kõikidest põhikoolilõpetajatest (sõltuvalt kas kooli õppekeelest või õppija emakeelest).

²⁵ HTM. Arvestatud on statsionaarsed ja mittestatsionaarsed õpilased kokku.

²⁶ Kuna järjepidevalt on kasvanud nii keelekümbeluses kui ka eesti õppekeeles õppivate mitte eesti emakeelega õpilaste arv, kellest osa teevad eesti keele kui esimese keele eksami, arvutati 2015. aastast eesti keele oskuse tase kõigi mitte-eesti emakeelega õpilaste hulgas.

²⁷ St põhikooli lõpetajate hulgas, kes teevad B1-tasemeeksamiga ühildatud eesti keele kui teise keele põhikooli lõpueksami.

tasemeeksami teinud kutseõppuritest, 2017. aastal saavutas B2 taseme 12,9% kutseõppuritest.²⁸

Alaeesmärgi saavutamiseks alustati uute lähenemistega eesti keele kui teise keele õppe parendamisel. Alushariduses analüüsiti eesti keele kui teise keele õpetamisega seotud probleeme ning koostati ettepanekud ja tegevuskava. Analüüsi tulemuste põhjal olid eesti keele koolitused ja nõustamine võimaldatud keelekümblusprogrammiga liitunud lasteaedadele. Samas eesti keele kui teise keele õpetajate, eesti ja muu õppekeelelasteaedade õpetajate koolitusvajadused eesti keele kui teise keele valdkonnas olid katmata. Analüüsi tulemusena koostati ettepanekud ja tegevuskava eesti keele kui teise keele õppematerjali ja täienduskoolituse võimaldamiseks.

Kolmes Tallinna koolis käivitati pilootprogramm, mis lubab pedagoogiliselt põhjendatud paindlikkust keele- ja aineõppe teostamisel kindlaks määratud mitmekeelsetes gümnaasiumites koos süvendatud eesti keele õppega, et gümnaasiumilõpetajad saavutaksid kuue aasta jooksul eesti keele C1-taseme. Koolid rakendavad omal valikul erinevaid keeleõppe viise, mis võimaldaksid eesti keele omandada C1 tasemel gümnaasiumi lõpus. Programmiga alustati 2017. aasta oktoobris.

Eesti keele õppe taseme parendamiseks vene õppekeele koolides jätkati keelekümblusprogrammi tegevustega. Õpetajatele pakuti metoodilist tuge ja täienduskoolitusi ning lisatasu. Toimis Eesti-sisene õpilasvahetuse programm. Kõik koolid, kus asub õppima uussisserändajaid, sh rahvusvahelise kaitse saajaid ja taotlejaid, said SA Innove keelekümbluskeskusest ja piirkonna Rajaleidja keskusest vajaduspõhist tuge.

2016. aastal alustatud mitmekultuurse kooli pilootprojekti asemel käivitati 2017. aastal Koosõppiva Kooli projekt, mille eesmärgiks oli välja selgitada mitmekeelse ja mitmekultuurilise haridusasutuse tegutsemise parimad mudelid ning nende maksumus. Alates 2018. aastast võtab Koosõppiva Kooli projekti funktsiooni üle Tartu Ülikooli poolt juhitava konsortsiumi läbiviidav rändeuuring „Muutuvast tööturust ja rändest tulenevad võimalused ja väljakutsed haridus-, tööturu ja sotsiaalsüsteemis“. Uuringu raames pakutakse välja erinevad multikultuurilise kooli toimimismudelid.

Jätkati Eesti-sisese õpilasvahetuse programmiga Veni Vidi Vici, mille raames toimus üle 200 õpilasvahetuse ning kus osalesid nii eesti kui ka vene kodukeele noored. 2017. aastal kasvas programmiga liitunud koolide arv 142 koolini, neist 29 on vene õppekeele koolid. Kultuuriministeeriumi toel käivitusid kuupikkused Eesti-sisese õpilasvahetused, mis andsid 7.-12. klassi noortele võimaluse elada ja õppida teises keelekeskkonnas. Programmis osales 22 õpilast. Projekt jätkub ka 2018. aastal.

²⁸ HTM: Kutsekeskhariduse vene õppekeeles lõpetajate osakaal, kes oskavad eesti keelt erialasele tööle asumist võimaldaval tasemel moodustas 36,6%.

Lisaks viidi läbi väikeprojektide konkurss, millest sai rahastust 43 projekti. Väikeprojektide konkursi eesmärgiks oli luua võimalusi koostöiseks tegutsemiseks eesti keelt emakeelena kõnelevate noortele ning eesti keelest erineva emakeelega noortele.

Eesti keelest erineva kodukeelega õpilaste eesti keele oskuse parandamiseks ja paremaks toimetulekuks tööturul toetati 2017. a kutseõppeasutusi õpilastele täiendava eesti keele õppe pakkumisel, kutse- ja keeleõppe lõimimisel ning mitmekultuurilise õppekeskkonnaga toimetulekul. 2017. aastal osales Euroopa Sotsiaalfondi programmi PRÕM raames täiendavas eesti keele õppes 481 kutsehariduse õpilast. Lisaks pakuti Elukestva õppe strateegia programmis „Pädevad ja motiveeritud õpetajad ning haridusasutuste juhid, kutseõpetajatele täienduskoolitust eesti keele oskuse parandamiseks. Tegevused toimusid koolide tegevuskavade alusel.

Tabel 14. Eesti keelele ülemineku, keelekümbeluse ja lõimitud aineõppe läbiviimise ja rakendamise toetamine

Meetme 4.2. indikaatorid	Plaan 2017	Meetme indikaatorite täitmine 2017
Eestikeelses õppes ja keelekümbelusklassides osalevate eesti keelest erineva emakeelega õpilaste osakaal (%) Allikas: HTM	suureneb	suureneb 30%
Eestikeelsete tundide osakaal kõikidest tundidest eesti/vene ja vene õppekeelega koolide põhikooliastmes, kus ei toimu keelekümbelust Allikas: HTM	suureneb	suureneb 22%

EIM 2017 näitas, et suur enamus (77%) Eestis elavatest inimestest on veendunud, et osaline eestikeelne õpe peaks venekeelsetes õppeasutustes algama juba lasteaias, sest see tagab noortele parema keeleoskuse, suurema valikuvõimaluse hariduse omandamisel ja hilisemas elus tugeva konkurentsivõime. Kaks kolmandikku (67%) Eesti elanikest pooldab varianti, et ühes rühmas või klassis õpivad koos eri rahvusest või erinevat emakeelt kõnelevad lapsed, 76% teistest rahvustest elanikest arvavad, et eestikeelne aineõpe peaks algama oluliselt varem kui gümnaasiumis. Tervikuna on hoiakud eestikeelse gümnaasiumi suhtes muutunud oluliselt positiivsemaks, endiselt peetakse probleemiks sellega seonduvat märkimisväärset lisakoormust õppeaine omandamisel.

2017/2018 õppeaastal osales keelekümbelusprogrammis 63 lasteaeda ja 37 üldhariduskooli. Vene õppekeelega lasteaedade laste koguarvust õpib keelekümbelusrühmades 22,2% ja vene õppekeelega koolide laste koguarvust õpib keelekümbelusklassides 24,2%. Eestikeelses õppes ja keelekümbelusklassides osalevate eesti keelest erineva emakeelega õpilaste osakaal jäi võrreldes 2016. aastaga praktiliselt samal tasemel ehk 30%. Kuni 22%ni suurenes eestikeelsete tundide osakaal kõikidest tundidest eesti/vene ja vene õppekeelega koolide põhikooliastmes, kus ei toimu keelekümbelust

Eesti keelekümbluses osalejate arv ja osakaal on küll aastate kaupa kasvanud, kuid vene õppekeeles põhikoolilõpetajate B1 eksami soorituse tase on püsinud viimastel aastatel muutumatuna.

2.2 Eesmärk 5. Eesti keelest erineva emakeelega noorte aktiivne osalemine noorsootöös ja tihedate kontaktide loomine eestikeelsete eakaaslastega

Tabel 15. Viienda eesmärgi indikaator

Lõimumiskava indikaator	Baastase	Plaan 2017	Lõimumiskava indikaatori täitmine 2017
Noorte kaasatus noorsootöös omavalitsustes, mille elanikkond on enamuses eesti keelest erineva emakeelega, võrdluses Eesti keskmisega	30,9%; 49,1% (Eesti keskmine) Allikas: EHIS, 2015/16 õppeaasta	35%; 53% (Eesti keskmine)	40% ²⁹ ; 54% (Eesti keskmine)

Tabel 16. Võimaluste suurendamine noorte omaalgatuseks, ühistegevuseks ja osaluseks

Meetme 5.1. indikaator	Plaan 2017	Meetme indikaatorite täitmine 2017
Organiseeritud osalusvõimaluste arv Allikas: HTM	155	70 ³⁰

Noortevaldkonnas viidi ellu tegevusi, mis toetasid noorte omaalgatust ja noorteprojektide korraldamist, sh tõrjutusriskis noorte kaasamist. Euroopa Sotsiaalfondi toel on loodud noorte piirkondlike ideede projektifond Nopi Üles, mille raames oli noortel võimalik taotleda rahastust projektidele, mida nad soovisid oma kodukohas ellu viia. 2017. aastal sai toetust 60 noorte omaalgatuslikku projekti. Lisaks viidi 2017. aastal ellu Nopi Üles lõimumise eri, mille raames toetati 20 noorte ideed, tegevustesse kaasati 373 eestlast ja 376 muust rahvusest noort. Veel viidi ellu programm „Noortekohtumised“, mis soodustab erinevat emakeelt rääkivate noorte ja noorsootöötajate vahelist teineteisemõistmist ja ühistegevusi (toetati 74 noortekohtumise elluviimist, milles osales 1539 noort).

Eraldati noorteühingute aastatoetusi 18-le noorteühingule ning toetati noorte osaluskoegade tegevust (maakondlikud osaluskoogud ja kohaliku tasandi noortevolikogud). Noortevaldkonna töötajatele, sh eesti keelest erineva emakeelega noorsootöötajatele, olid kättesaadavad erinevad koolitusvõimalused.

²⁹ Haldusreformi järgselt jäi omavalitsusi, kus on üle 50% mitte-eestlased, 19-st alles 7 (Loksa linn, Maardu linn, Kohtla-Järve linn, Narva linn, Narva-Jõesuu linn (sh endine Vaivara vald), Jõhvi vald) ning neis oli 2017. aastal kaasatus noorsootöös 40%. Seetõttu ei saa 2017. aasta seisuga võrrelda 2015. ja 2016. aasta näitajatega võrrelda.

³⁰ Organiseeritud osalusvõimalusi (st noorte volikogusid ja muid noorte osaluskoogusid) jäi haldusreformi järel alles 70.

2.3 Eesmärk 6. Eesti keelest erineva emakeelega elanikele on tagatud võimalused täiendada oma teadmisi ja oskusi konkurentsivõimeliseks osalemiseks tööturul

Tabel 17. Kuuenda eesmärgi indikaatorid

Lõimumiskava indikaatorid	Baastase	Plaan 2017	Lõimumiskava indikaatori täitmine 2017
Eesti keelt emakeelena mitte rääkivate ühiskonnaliikmete enesehinnanguline aktiivne eesti keele oskus	36% Allikas: EIM, 2011	38%	41%
Töötuse määr eestlaste ja teisest rahvusest elanike seas	erinevus 1,82 korda Allikas: Eesti tööjõu-uuring, Statistikaamet, 2013	erinevus 1,6 korda	erinevus 2 korda
Tööhõive määr eestlaste ja teisest rahvusest elanike seas	eestlased - 63,0% teisest rahvusest elanikud - 60,3% Allikas: Eesti tööjõu-uuring, Statistikaamet, 2013	eestlased - 66,8% teisest rahvusest elanikud - 62,4%	eestlased- 69,6% teisest rahvusest elanikud- 63%

Muust rahvusest isikute enesehinnanguline eesti keele oskus on viimastel aastatel paranenud ning vajadus eesti keele järele on suurenemas nii tööl kui ka vabal ajal. Teisest rahvusest elanike positsioon Eesti tööturul on eestlastega võrreldes jätkuvalt halvem, töökindluse mõttes on eriti haavatavas seisus teisest rahvusest naised.

Tabel 18. Teisest rahvusest elanike tööhõivevõime tõstmine

Meetme 6.1. indikaator	Plaan 2017	Meetme indikaatorite täitmine 2017
Tööturuteenustes osalejate osakaal registreeritud töötute hulgas, kelle põhiline suhtluskeel ei ole eesti keel (keskmiselt kuus) Allikas: Töötukassa	40%	35,3%

Muust rahvusest elanike olukord tööturul veidi paranes: 2017. aastal suurenes hõivatute arv ja töötus vähenes, kuid eestlastega võrdluses nii hõivelõhe kui töötuse lõhe suurenesid. Kui 2016. aastal oli töötuse määr eestlastel 5,5% ning muu emakeelega elanike töötuse määr 9,7% (erinevus 1,76 korda), siis 2017. aastal oli erinevus juba kahekordne (eestlastel 4,4% ja teistel rahvustel 8,8%).³¹ 2016. aastal oli tööga hõivatud 67,6% eestlastest ja 61,4% teisest rahvusest elanikest, siis 2017. aastal olid vastavad näitajad 69,6% ja 63,0%.³²

2017. aastal oli kõrgeim tööhõive määr Harju maakonnas (74,2%). Erinevus võrreldes madalaima tööhõive määraga Ida-Viru maakonnaga (53,9%) oli 20 üle

³¹ Allikas: Statistikaamet (15.02.2018), TT333: hõiveseisund – sugu, vanuserühm, näitaja, rahvus ning aasta.

³² *Ibid.*

protsendipunkti. Maakonniti erines töötuse määr mitu korda. Kõrgeim oli töötuse määr Ida-Virumaal (12,4%), Saaremaal (7,9%) ja Viljandimaal (7,1%).³³

Täiendavate tööturuteenuste ja töökohta loomise toetuse pakkumine Ida-Virumaa suurkoondamistele reageerimiseks, et aidata tööle piirkonnas töö kaotanud inimesi ja vähendada kõrget regionaalset tööpuudust (Tegemist on eritegevusega. Täiendavaid tööturuteenuseid EGF vahenditest pakutakse kuni 01.07.2018, koolitusmeetmetes osalemine kestab kuni 2018. a lõpuni. Töökoha loomise toetust sai taotleda kuni 31.12.2017, toetust makstakse kuni 2018. a lõpuni).

2017. aastal osales Töötukassa tööturuteenustel 18 121 töötut, kelle põhiline suhtluskeel ei ole eesti keel. Kõige enam osaleti tööturukoolitusel (23% kõikidest osalemistest), karjäärinõustamisel (17% kõikidest osalemistest) ja tööotsingu töötoas (14% kõikidest osalemistest). Tööturuteenustel osalejate osakaal registreeritud töötute hulgas, kelle põhiline suhtluskeel ei ole eesti keel, oli 35,3% (keskmiselt kuus).

Teenusel „minu esimene töökoht“ osales 2017. aasta jooksul 786 isikut, sealhulgas 258 isikut ei olnud eesti keel põhiline suhtlemiskeel. Mobiilsustoetuse teenusel osales 2017. aasta jooksul 613 isikut, osalejate hulgas oli 192 eesti keelt mitte põhilise suhtluskeelena kõnelevat isikut. Töötukassa pakutud eesti keele koolitustel osaleti kokku 3153 korral, sealhulgas 1271 osalemist töötute poolt Ida-Virumaal. Keeleõppes osalenud isikuid oli kokku 2845, sealhulgas töötuid osalejaid Ida-Virumaalt 1130.

Tabel 19. Eesti keelest erineva emakeelega inimeste riigikeeleoskuse parendamine

Meetme 6.2. indikaator	Plaan 2017	Meetme indikaatorite täitmine 2017
Eesti keele tasemeeksami (tasemed A2–C1) sooritanute osakaal eksamil käinutest (%)	54%	54,5%
Allikas: Innove		

Kui 2008. aastal ei osanud eesti keelt üldse 19% muust rahvusest isikutest, siis 2017. aastaks vähenes nende osakaal sisuliselt poole võrra – 10%ni. Passiivse keeleoskusega isikute osakaal on jäänud viimase kümne aasta jooksul sisuliselt samaks. Aktiivse keeleoskusega isikute osakaal on samas 2008. aastaga võrreldes kasvanud 9 protsendi võrra.³⁴

2017. aastal eesti keele tasemeeksamit sooritas 54,5% kõigist eksamit teinud täiskasvanutest 2017. aastal paranes 2016. aastaga võrreldes B2 tasemel keeletaseme saavutajate osakaal (43,8% 2017 aastal vs 39,7% 2016 aastal) ning B1 tasemel keeletaseme saavutajate osakaal

³³ Allikas: Statistikaamet (15.02.2018),

³⁴ Allikas: EIM 2017

jäi sisuliselt samaks. A2 ning C1 tasemetel keeletaseme saavutajate osakaal oli 2017. aastal väiksem kui 2016 aastal. B2 tasemel kasvas ka eksamil käinute arv.³⁵

³⁵ Allikas: Innove

3. ARENGUKAVA JUHTIMINE, ELLUVIIMINE JA SEIRE

15. veebruaril ja 21. novembril 2017. aastal toimus LE 2020 juhtkomitee ja juhtrühma laiendatud koosolek, kus arutati 2017. aasta rakendusplaani täitmist, 2018-2020 rakendusplaani ja uue arengukava koostamist. Aasta esimesel poolel viidi läbi Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring ning avalikustati selle tulemusi.

Teadmistepõhise ja tulemusliku lõimumispoliitika kujundamiseks ja selle edukaks elluviimiseks suurendati eri organisatsioonide vahelist koostööd (avaliku- ja erasektori ning kodanikuühiskonna tasandil) ning seirati ühiskonnas toimuvaid lõimumisprotsesse.

Kultuuriministeeriumi, Balti Uuringute Instituudi ja Poliitikauuringute Keskuse Praxis esindajad esitlesid 12. juunil 2017. aasta Eesti ühiskonna integratsiooni monitooringu aruannet. Integratsiooni monitooring on Kultuuriministeeriumi tellitav lõimumisvaldkonna sõltumatu süvauuring, neist viimane viidi läbi 2015. aastal. Aruanne kajastab Eesti elanike rahvussuhteid ja identiteeti, tööturu, hariduse, väärtuste ja poliitilist eelistust, osaluse ja meediatarbimise valdkondi, aga ka uussisserändajate kohanemist. Tänavune uuring on järjekorras seitsmes.

Töötati välja koostöös Sotsiaalministeeriumiga rakendusuring „Eesti emakeelest erineva emakeelega täiskasvanute eesti keele õpe lõimumis- ja tööhõivepoliitikas: kvaliteet, mõju ja korraldus“. Uuringut viib läbi Eesti Rakendusuringute Keskus Centar. Uuringu tulemused avalikustatakse 2018. aasta mais.

Samuti on lisandunud ministeeriumite omavahelist koostööd suurendavad koostöövormid: lõimumise kevadine akadeemia Koolimäel, Kultuuriministeeriumi ja teiste ministeeriumite omevahelised koostööpäevakud, INSA ja Kultuuriministeeriumi igakuised kokkusaamised, koolitused ja infopäevad kultuuriasutustele.

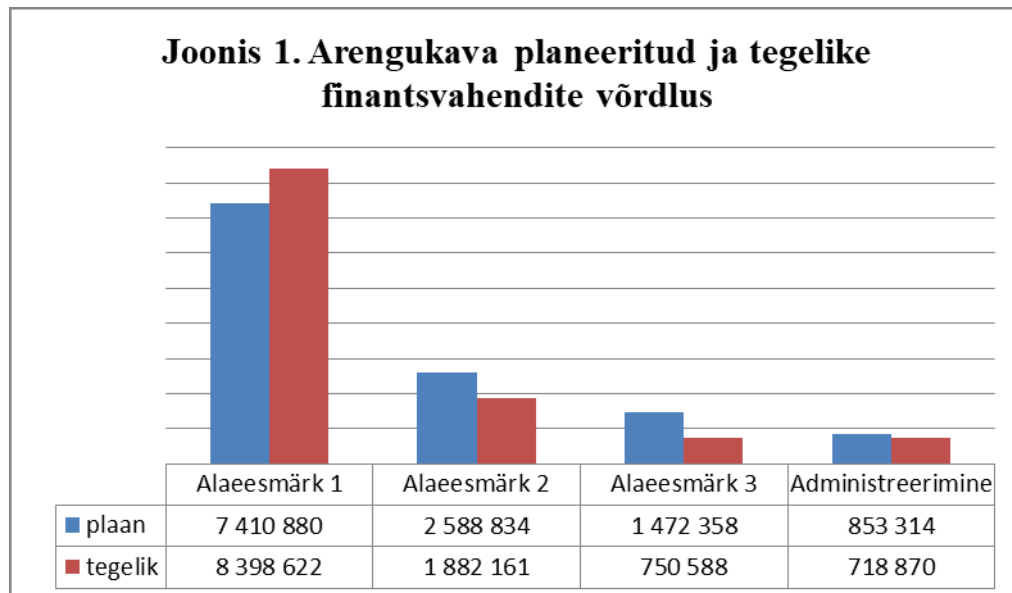
Koostöös Euroopa integratsiooni võrgustikuga toimus 16.–17.11.2017 rahvusvaheline lõimumisalane konverents „Ühtsustunne mitmekesisuses kogukondades: kultuuri, meedia ja kodanikuühiskonna roll“, kus osales 216 inimest ja 2160 inimest jälgis seda interneti teel. Konverentsi alateemad olid ühtne riigiidentiteet ja rahvusvähemuste etniline identiteet kultuuriliselt mitmekesisuses ühiskonnas, kultuuritundlikkus ja kaasatus haridussüsteemis, mitmekesisuse juhtimine tööturul, meedia roll avaliku diskursuse kujundamisel mitmekesisuse valdkonnas ja ühiskonna kaasavuse mõjutamine, kodanikuühiskonna roll kultuurilise mitmekesisuse toetamisel³⁶.

³⁶ Konverentsi kodulehel www.integrationconference.ee on kajastatud kogu konverentsi info. Konverentsi käigus valminud videomaterjalid on üles laetud Sihtasutuse *youtube* kanalile ning need paigutati ka konverentsi kodulehele.

4. ARENGUKAVA ELLUVIIMISE MAKSUMUS 2017. AASTAL

Arengukava 2017. aasta rakendusplaan viidi ellu kogusummas 11 750 241 eurot (planeeritud summa 12 325 386 eurot). 2017. aasta rakendusplaanini finantsvahenditest moodustas: 71% (8 398 622 eurot) alaeesmärk 1; 16% (1 882 161 eurot) alaeesmärk 2; 7% (750 588 eurot) alaeesmärk 3. Lõimumiskava arendus- ja administreerimiskulud moodustasid 6% (718 870 eurot). Lisaks riigieelarvelistele vahenditele viiakse Lõimumiskava tegevusi ellu Euroopa Sotsiaalfondi ning Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi 2014–2020 vahenditest, mis rakendusid 2015. aastal. Lõimumiskava 2017. aasta tegevusi rahastasid Kultuuriministeerium (10 619 699 eurot), Haridus- ja Teadusministeerium (179 161 eurot), Justiitsministeerium (200 793 eurot) ning Siseministeerium (750 588 eurot).

Rakendusplaanini kulud on kooskõlas riigi eelarvestrateegiaga aastateks 2017–2020 ning kaeti Kultuuriministeeriumi, Siseministeeriumi, Justiitsministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala eelarvest.

Aruande lisa 1 annab täpsema ülevaate 2017. aastal kasutatud ja planeeritud eelarvelistest vahenditest rakendatud meetmete kaupa.

5. ÜLEVAADE OLULISEMATEST ARENGUKAVA TEGEVUSTEST 2018. AASTAL

2018. aastal algab Kultuuriministeriumis uue riikliku lõimumiskava koostamine perioodiks 2021-2030. Uue lõimumiskava väljatöötamiskavatsus planeeritakse esitada valitsusse 2018. aasta kevadel, et saada mandaat uue valdkondliku poliitika väljatöötamiseks. Samaaegselt alustatakse läbirääkimisi Riigikogu komisjonide ning fraktsioonidega. Sügisel viiakse läbi lõimumiskava 2020 vahehindamine.

2018. aastal töötatakse välja ja käivitatakse kultuuri- ja spordiprogramm, mis soodustab Eestis rahvusvahelise kaitse saanud välismaalaste ja nende perekonnaliikmete kultuurilist kohanemist Eesti ühiskonnas kultuuri ja spordiga seotud tegevuste abil. Samuti on plaanis suurendada Eesti kultuuriasutuste võimekust kultuuriteenuste pakkumisel uussisserändajatele ja kolmandate riikide kodanikele.

Suuremat tähelepanu vajab Ida-Virumaa kodanikuühenduste kaasamine poliitikakujundamisse ja otsustusprotsessidesse. Selleks rakendatakse Ida-Virumaa tegevuskavas planeeritud meetmeid ja tegevusi kõikides Kultuuriministeriumi vastutusvaldkondades. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi eestvedamisel on rakendumas täiendav Ida-Virumaa programm fookusega elavdada ettevõtlust Ida-Virumaal.

Parandamaks lõimumise näitajaid Ida-Virumaal, on riik viimas Ida-Virumaale mitmeid uusi asutusi: Narva Vaba Lava, Integratsiooni SA, Eesti Keele Maja. Samuti toetab Kultuuriministerium erinevate suursündmuste, sh festivalide, läbiviimist nii Narvas kui ka mujal Ida-Virumaal, et elavdada teiste piirkondade teadlikkust Ida-Virumaast ning kohaliku ettevõtlust.

Suuremat tähelepanu vajab diasporaapoliitikaga – seda nii Eesti diasporaa tagasipöördumise kui ka teiste riikide, sh Venemaa Föderatsiooni kaasmaalaspoliitika ja mõjutustegevusega Eestis. 2018. aastal on plaanis teha ettevalmistused rahvuskaaslaste nõustamis- ja kompetentsikeskuse loomiseks koostöös HTMiga. Tähelepanu tuleb pöörata kogu ühiskonna väärtusorientatsioonide kujundamisele, avatud hoiakute suurendamisele ning eesti keelest erineva emakeele ja kultuuriga püsielanike ja uussisserändajate lõimumise jätkuvale toetamisele ühiskonnas. Koostöös mitmete ministeriumite ja organisatsioonidega ning kaasatud partneri abiga on loomisel ühtne kommunikatsiooniplaan, mis mh toetab piirkondlike arutelusid rände ja lõimumisega seotud teemadel.

2018. aastal algab Eesti Instituudi projekt „Lõimumine kultuurisündmuste kaudu“, mille sisu on peamiselt suunatud muukeelse elanikkonna teavitamisele kultuurisündmustest vene ja inglise keeles portaali Kultuur.info, sotsiaalmeedia kaudu ning koostöös partneritega teistes meediaväljaannetes. Projekti eesmärk on suurendada muukeelsete elanike teadlikkust Eesti kultuurimaastikust ja seeläbi kaasata neid rohkem kultuuri- ja vabaajasündmustele.